

Міністерство освіти і науки України
Національна академія педагогічних наук України
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди

**ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ:
СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ,
УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Монографія

Харків – 2020

УДК 374.7

ББК 74.4

О-72

Рецензенти:

Сорочан Т.М. – доктор педагогічних наук, професор, директор Центрального інституту післядипломної освіти Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України;

Бідюк Н.М. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри практики іноземної мови та методики викладання Хмельницького національного університету.

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Іван Зязюна НАПН України (протокол № 2 від 24 лютого 2020 року), Вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 1 від 27 лютого 2020 року)

О 72 Освіта дорослих: світові тенденції, українські реалії та перспективи : монографія / За заг. ред. акад. Н.Г. Ничкало, акад. І.Ф. Прокопенка. Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих імені І. Зязюна НАПН України, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. Харків: ФОП Бровін О.В., 2020. 546 с.
ISBN 978-617-7912-56-8

У монографії висвітлено актуальні проблеми освіти дорослих як складової розвитку людського капіталу в умовах глобалізаційних та євроінтеграційних процесів, обґрунтовано теоретико-методологічні засади і розкрито досвід організації навчання дорослих в Україні, розкрито особливості особливості андрагогіки як субдисципліни педагогічної науки, окреслено тенденції професійної підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації педагогів та андрагогів, схарактеризовано освітні потреби різних категорій дорослого населення.

Монографія адресована науковцям, науково-педагогічним працівникам, докторантам, аспірантам, усім, кого цікавлять питання безперервного навчання та освіти дорослих.

© Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2020
© ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2020

Зміст

Передмова	8
------------------	----------

Розділ 1. Освіта дорослих як чинник розвитку людського капіталу в умовах глобалізаційних та євроінтеграційних процесів

1.1.	Розвиток освіти дорослих на філософсько-педагогічних засадах андрагогіки (<i>Ничкало Н.Г.</i>)	12
1.2.	Праксеологічний підхід у підготовці менеджерів освіти в Інституті підвищення кваліфікації педагогічних працівників і менеджменту освіти (<i>Черновол-Ткаченко Р.І., Прокопенко І.Ф.</i>)	24
1.3.	Критеріальний аналіз понять «дорослість» і «дорослий учень» як базових категорій андрагогіки (<i>Лук'янова Л.Б.</i>)	28
1.4.	Освіта дорослих у контексті філософії неперервної освіти (<i>Сагуйченко В.В.</i>)	42
1.5.	Контекстний підхід до освіти дорослих: теоретичний та техноматичний аналіз (<i>Вихрущ В.О.</i>)	47
1.6.	Освіта дорослих як подолання бар'єрів: антропософський підхід (<i>Іонова О.М., Партола В.В.</i>)	57
1.7.	Освіта дорослих: основні фактори та перспективи розвитку в Україні (<i>Фроленкова Н.А.</i>)	62
1.8.	Освіта дорослих задля демократії (<i>Загрійчук І.Д.</i>)	68
1.9.	Competitive strength of educational services: factors, risks and perspectives (<i>Garnyk L.P., Snihurova I.I.</i>)	76
1.10.	Сучасні підходи до модернізації неперервної професійної підготовки фахівця (<i>Олійник Т.О.</i>)	86
1.11.	Організація навчального процесу в системі безперервного професійного розвитку (<i>Товстяк М.М., Плужнікова Т.В., Краснова О.І., Краснов О.Г.</i>)	92
1.12.	Самостійна робота як чинник професійного саморозвитку навчання дорослої людини (<i>Товтин Н.І.</i>)	97
1.13.	Неформальна освіта дорослих: розвиток соціально життєвих навичок (<i>Пехота О.М.</i>)	101
1.14.	Визнання результатів неформального та інформального навчання як актуалітет освіти дорослих (<i>Аніщенко О.В., Прийма С.М.</i>)	111
1.15.	Опанування базового рівня цифрової компетентності як засіб соціалізації дорослих (<i>Кириченко І.Ю., Москаленко О.В.</i>)	118

Розділ 2. Теорія та практика організації навчання дорослих в Україні та провідних країнах світу

2.1.	Розвиток людського капіталу в системі корпоративної освіти (<i>Баніт О.В.</i>)	124
2.2.	Форми та зміст освіти дорослих (<i>Комісова Т.Є., Коваленко Л.П.,</i>	129

	<i>Мамотенко А.В.)</i>	
2.3.	Ефективні стилі взаємодії та форми навчання в освіті дорослих <i>(Прокопенко І.А.)</i>	134
2.4.	Дуальне навчання як форма професійної підготовки безробітних <i>(Завгородня К.П.)</i>	140
2.5.	Фріланс як нова форма розвитку людського капіталу в умовах неформальної освіти <i>(Ващенко Л.І.)</i>	145
2.6.	ІКТ в освіті дорослих <i>(Прокопенко А.І., Доценко С.О.)</i>	151
2.7.	Упровадження імерсивних технологій в освітні проекти навчання дорослих <i>(Ізбаш С.С.)</i>	155
2.8.	Відкриті дистанційні курси для дорослих <i>(Кухаренко В.М.)</i>	161
2.9.	Використання хмарних технологій у навчанні <i>(Кислова М.А.)</i>	167
2.10	Використання платформи дистанційного навчання MOODLE у післядипломній медичній освіті <i>(Касьянова О.М., Шахова Г.А., Стриженко Т.О., Каруник К.Д.)</i>	172
2.11.	Значення масових відкритих онлайн-курсів при вивченні економічних дисциплін у системі неформальної освіти дорослих <i>(Сотніков Д.В.)</i>	177
2.12.	Філософсько-методологічні засади формування етичного ставлення до природи в освітньому просторі закладів освіти для дорослих <i>(Андреева А.П., Андреева Т.Т., Дзюбенко О.В, Носаченко В.М.)</i>	184
2.13.	Психологічний супровід освіти дорослого населення <i>(Харченко С.В., Хорош М.В., Паламарчук Д.В., Паламарчук Л.А.)</i>	188
2.14.	Сучасні шляхи підвищення іншомовної лінгвістичної компетенції <i>(Новікова Є.Б., Скрипник Н. С.)</i>	191
2.15.	Теорія та практика неформальної освіти соціальних працівників за проектним підходом <i>(Трубавіна І.М., Цибулько Л.Г.)</i>	197
2.16.	Формування здорового способу життя в системі інформальної освіти дорослих <i>(Харченко Н.В., Костріков А.В.)</i>	202
2.17.	Формування системи безперервного професійного розвитку лікарів в Україні на сучасному етапі <i>(Голованова І.А., Ляхова Н.О., Белікова І.В., Філатова О.В.)</i>	208
2.18.	Модель формування професійної ідентичності майбутніх фахівців медичної галузі у ЗВО <i>(Разумна А.Г.)</i>	213
2.19.	Удосконалення неперервного професійного розвитку фахівців з охорони здоров'я впровадженням інтерактивних технологій <i>(Квасник О.В., Харківський В.С.)</i>	218
2.20.	Досвід організації підвищення кваліфікації працівників залізничного транспорту з елементами дистанційного навчання <i>(Панченко С.В., Каграманян А.О., Захарченко В.В., Белікова Н.В.)</i>	222
2.21.	Університети третього віку. Досвід роботи U3A Toowoomba Inc в Австралії <i>(Туренко Н.М.)</i>	228

- 2.22. Аналіз ефективних практик розвитку медіа компетентностей в освіті дорослих у США та Канаді (Головченко Г.О.) 232
- 2.23. Неформальна освіта засуджених як інструмент зниження рівня рецидивної злочинності у Великій Британії (Черкаський Я.А.) 242

Розділ 3. Андрагогіка та управління людськими ресурсами

- 3.1. Побудова внутрішньої системи забезпечення якості загальної середньої освіти (Григораши В.В.) 251
- 3.2. Акмеологічна оцінка управлінської культури керівника закладу освіти (Григораши О.В.) 255
- 3.3. Професійне самовдосконалення керівника закладу освіти як умова підвищення якості освіти (Гречаник О.Є.) 261
- 3.4. Підвищення управлінської компетентності керівника школи як домінуюча складова модернізації загальної середньої освіти (Мармаза О.І.) 266
- 3.5. Сучасні підходи до розвитку персональної компетентності керівника закладу дошкільної освіти (Попович О.М.) 271
- 3.6. Розвиток управлінської компетентності керівників закладів загальної середньої освіти (досвід Полтавського ОІППО) (Королюк С.В.) 277
- 3.7. Рефлексивне управління закладом освіти (Швардак М.В., Дубюк В.Р.) 283
- 3.8. Організація роботи з питань збереження здоров'я та безпеки життєдіяльності в закладі дошкільної освіти (Вітер Л.Ю.) 287
- 3.9. Андрагогічні основи підготовки майбутніх магістрів у педагогічних ЗВО (Герасимова І.Г., Галич Т.В.) 292
- 3.10. Професійна діяльність геронтолога (Коваленко О.Г.) 298
- 3.11. Освіта дорослих у соціальній профілактиці торгівлі людьми: стан розробленості проблеми в теорії соціальної педагогіки (Трубавіна І.М., Каплун С.О.) 303

Розділ 4. Професійна підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації педагогів й андрагогів

- 4.1. Особистісно зорієнтований підхід до підвищення кваліфікації педагога (Хлебнікова Т.М.) 308
- 4.2. Organization of methodological work in preschool educational institutions as a historical and pedagogical problem (Chahovets A.I.) 314
- 4.3. Європейські моделі неперервної освіти вчителів (Коваленко О.А., Коваленко Л.М.) 319
- 4.4. Новітні моделі підвищення кваліфікації вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти (Водолазська Т.В.) 323
- 4.5. Організація неперервної освіти вихователів закладів дошкільної освіти як психолого-педагогічна проблема (Портян М.О.) 328

4.6.	Освітні потреби педагогів у сфері виховання та їх реалізація у післядипломній освіті (<i>Сіваченко І.Г.</i>)	333
4.7.	Тренінг як ефективний метод організації навчання дорослих у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників (<i>Білик Н.І.</i>)	337
4.8.	Особливості проєктування програми підвищення кваліфікації вчителів математики (<i>Нелін Є.П., Долгова О.Є.</i>)	343
4.9.	Консультаційний супровід професійного розвитку педагога як технологія освіти дорослих (<i>Горват М.В., Кузьма-Качур М.І.</i>)	348
4.10.	Мотивація як важливий чинник безперервного професійного розвитку педагогічних працівників (<i>Ткаченко Л.В., Хмельницька О.С.</i>)	353
4.11.	Роль закладу неперервної освіти в підвищенні професійної компетентності педагогів із питань інклюзивної освіти (<i>Колісник О.В.</i>)	359
4.12.	Можливості «Університету третього віку» в підвищенні кваліфікації педагогів (<i>Самойленко О.А.</i>)	365
4.13.	Педагогічна діагностика професійних компетенцій викладача ЗВО (<i>Белікова О.В., Бессонова Н.М., Греул О.О., Дитюк С.О.</i>)	370
4.14.	Траєкторія розвитку викладача (<i>Воронцова О.М.</i>)	374
4.15.	Формування освітніх потреб під час підготовки дорослих магістрантів – учителів математики (<i>Водолаженко О.В.</i>)	378
4.16.	Методичні аспекти програми підвищення кваліфікації вчителів математики (<i>Жерновникова О.А., Проскурня О.І.</i>)	385
4.17.	Проектна діяльність як основа підвищення професійної компетентності вчителя математики (<i>Дейниченко Г.В., Дейніченко Т.І.</i>)	389
4.18.	Післядипломна педагогічна освіта дефектологів в Україні: виклики, тенденції, перспективи (<i>Гладуш В.А.</i>)	394
4.19.	Застосування технік транзактного аналізу в курсі кризової психології в процесі підготовки майбутніх викладачів психології (<i>Хижняк М.В.</i>)	412
4.20.	Підготовка вчителів початкових класів до роботи з обдарованими учнями в контексті неперервної освіти (<i>Ушмарова В.В.</i>)	417
4.21.	Формування основ професійного саморозвитку вчителів початкових класів засобами інформаційних технологій (<i>Брижак Н.Ю., Мішкулинець О.О.</i>)	424
4.22.	Роль пленерної практики в професійному саморозвитку вчителя образотворчого мистецтва (<i>Висікайло Т.В.</i>)	428
4.23.	Моделювання неперервної методико-практичної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах ЗВО (<i>Беземчук Л.В., Мартем'янова А.В.</i>)	433
4.24.	Психологічна адаптація молодого вчителя в педагогічному середовищі (<i>Соколова К.В.</i>)	437
4.25.	Особливості професійної діяльності викладача ЗВО (<i>Шпак І.О.</i>)	442
4.26.	Можливості дизайн-мислення в інноваційній педагогічній діяльності (<i>Яловега І.Г., Пономарьова Н.О., Зуб С.С.</i>)	446

4.27.	Цифрові вміння сучасного вчителя (<i>Веприк С.А., Олефіренко Н.В.</i>)	452
4.28.	Науково-дослідницька діяльність учителя як засіб його професійного самовдосконалення (<i>Темченко О.В.</i>)	456
4.29.	Педагогічні умови ефективного використання народознавчого матеріалу в початковій школі (<i>Ліба О.М., Штима М.Ю.</i>)	461
4.30.	Культурологічний підхід у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи (<i>Молнар Т.І.</i>)	466
4.31.	Підготовка майбутнього педагога до професійного розвитку (<i>Багно Ю.М.</i>)	470
4.32.	Особистісно-професійний розвиток майбутнього педагога в контексті Нової української школи (<i>Сергійчук О.М.</i>)	475
4.33.	Підготовка майбутніх учителів до педагогічного спілкування (<i>Фенцик О.М.</i>)	481
4.34.	Формування активної екологічної позиції майбутнього педагога (<i>Пинзенник О.М.</i>)	485
4.35.	Специфіка професійної підготовки студентів до літньої педагогічної діяльності (<i>Коц С.М., Коц В.П.</i>)	492

Розділ 5. Освітні потреби різних категорій дорослого населення

5.1.	Неформальна освіта для людей з особливими потребами (<i>Бойчук Ю.Д., Казачінер О.С.</i>)	497
5.2.	Третій вік: обґрунтованість оптимізму (освітні програми для людей похилого віку) (<i>Войно-Данчишина О.Л.</i>)	502
5.3.	Віртуальний туризм як засіб соціалізації людей поважного віку (<i>Аніщенко А.П., Яріко М.О.</i>)	506
5.4.	Освіта дорослих як ключ до соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб та біженців (<i>Боярська-Хоменко А.В.</i>)	511
5.5.	Засоби подолання психологічних криз трудових мігрантів (<i>Коваленко В.В.</i>)	517
5.6.	Психосоціальні аспекти розвитку особистості в період середньої дорослості (досвід учених – Р. Хейвігерст, Е. Еріксон, Р. Пек) (<i>Ростока М.Л.</i>)	523
5.7.	Development of issues of labor education of preschool children in the world pedagogical thought (<i>Yakovenko V.V.</i>)	527
5.8.	Соціальна компетентність як особистісна характеристика студентської молоді (<i>Козлюк О.А., Косарева О.І.</i>)	532
	Автори	538

2.17. Формування системи безперервного професійного розвитку лікарів в Україні на сучасному етапі

*Голованова І.А., Ляхова Н.О.,
Белікова І.В., Філатова О.В.*

Останніми роками концепція навчання впродовж життя стала визначальним елементом у формулюванні Європейським Союзом стратегій щодо формування найбільш конкурентоспроможного і динамічного суспільства. Ця концепція базується на знаннях та є головною метою в розробці Європейської стратегії працевлаштування [10]. Концепція навчання людини протягом усього професійного життя – одна з основних доктрин організації та розвитку професійної освіти у другій половині ХХ – початку ХХІ ст. Вона містить вищу професійну освіту і неформальну освіту, що здійснюється поза навчальними закладами, та інформальну освіту [11].

У 1972 році в Копенгагені Всесвітньою федерацією медичної освіти (ВФМО) при розробці глобальних стандартів виділено три міжнародні цільові групи (для кожної з трьох фаз медичної освіти):

- основна (магістратура) медична освіта (ВМЕ);
- післядипломна медична освіта (РМЕ);
- безперервна медична освіта (НМО) / професійний розвиток лікарів (СРД).

Місія ВФМО полягає в прагненні до поліпшення надання медичної допомоги населенню в усьому світі через упровадження наукових та етичних стандартів у медичну сферу. Функціонування ВФМО відбувається на всіх етапах медичної освіти: базовій медичній освіті, післядипломній медичній освіті, підготовці фахівців, неперервній професійній освіті / безперервному професійному розвитку [12, 13].

ВФМО – «зонтична» організація, що має у своєму складі шість регіональних асоціацій із медичної освіти. Діяльність ВФМО пов'язана з Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ) та Регіональними Бюро ВООЗ, а також ЮНЕСКО та іншими агентствами ООН. Також ВФМО активно співпрацює з Всесвітньою медичною асоціацією (World Medical Association – WMA), Міжнародною федерацією асоціації студентів-медиків (International Federation of Medical Students Associations – IFMSA) та іншими міжнародними організаціями, відповідальними за поліпшення якості медичної освіти в країнах Європи, США та Великобританії.

ВООЗ / Євробюро та ВФМО в рамках стратегічного партнерства надають підтримку країнам СНД щодо поліпшення якості медичної освіти через створення системи акредитації базової медичної освіти. Ініціативи ВООЗ і ВФМО в межах цього партнерства містять проведення

міжнародних нарад зі створення та впровадження системи акредитації та забезпечення якості медичної освіти в країнах СНД.

Міжнародний досвід та рекомендації ВООЗ і ВФМО підтверджують необхідність створення системи акредитації спеціально для медичної освіти, розробки національних стандартів та нормативного забезпечення її процедури на основі Керівних принципів ВООЗ та ВФМО з акредитації базової медичної освіти.

Нині прийнята Європейська специфікація до Міжнародних стандартів ВФМО з поліпшенню якості медичної освіти [5], яка схвалена ВООЗ і Комісією Європейського союзу та рекомендована до використання національними органами в галузі акредитації для створення системи забезпечення якості в медичній освіті.

В Україні вищезазначене було впроваджено нормативно-правовими актами щодо різних видів освіти та розвитку системи безперервного навчання.

У нашій країні безперервна освіта лікарів гарантується законодавчо як освіта дорослих, що є складовою освіти впродовж життя, спрямована на реалізацію права кожної повнолітньої особи на безперервне навчання з урахуванням її особистісних потреб, пріоритетів суспільного розвитку та потреб економіки [3; 4] та починає розвиватися відповідно до міжнародних рекомендацій.

Складниками освіти дорослих є:

- післядипломна освіта;
- професійне навчання працівників;
- курси перепідготовки та/або підвищення кваліфікації;
- безперервний професійний розвиток;
- будь-які інші складники, що передбачені законодавством,

запропоновані суб'єктом освітньої діяльності або самостійно визначені особою [3].

У лютому 2019 року набув чинності наказ МОЗ України «Деякі питання безперервного професійного розвитку лікарів», в якому зазначено, що безперервний професійний розвиток у сфері охорони здоров'я – це процес безперервний, передбачає навчання та вдосконалення професійної компетентності фахівців після отримання ними вищої освіти у сфері охорони здоров'я та післядипломної освіти в інтернатурі. Це дозволяє фахівцеві підтримувати або покращувати стандарти професійної діяльності відповідно до вимог сфери охорони здоров'я та триває протягом усього періоду професійної діяльності [6].

Водночас розпорядженням Кабінету Міністрів України було затверджено «Стратегію розвитку медичної освіти в Україні [9], в якій щодо реформи післядипломної освіти, зокрема про безперервний професійний розвиток, зазначено, що базується на найкращих міжнародних практиках і має такі завдання:

1. Нормативне регулювання безперервного професійного розвитку.

2. Визначення вимог до провайдерів безперервного професійного розвитку.

3. Надання лікарям права самостійно обирати місце проходження підвищення кваліфікації.

4. Зміна моделі фінансування безперервного професійного розвитку (запровадження моделі, відповідно до якої держава виділятиме певну суму на підвищення кваліфікації кожного лікаря, а не на академії післядипломної медичної освіти).

Щодо видів до- та післядипломної освіти в Україні, у п. 1 ст.8 Закону України «Про освіту» зазначено: «Особа реалізує своє право на освіту впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти. Держава визнає ці види освіти, створює умови для розвитку суб'єктів освітньої діяльності, що надають відповідні освітні послуги, а також заохочує до здобуття освіти всіх видів» [3].

Нині кардинально змінилася система генерації і передачі знань, а їх обсяг збільшився. Сьогодні не можна за термін навчання у вищому навчальному закладі (5–6 років) підготувати особу до професійної діяльності на все життя. Як засвідчують фактори, щорічно оновлюється близько 5% теоретичних і 20% професійних знань. Застарівання знань фахівця, тобто зниження їх на 50%, унаслідок появи нової інформації, як стверджують дослідники з США, за багатьма професіями відбувається менш ніж за 5 років. Для нашої системи освіти потреба в оновленні знань виникає раніше, ніж закінчується навчання [7].

Лікарі всіх спеціальностей незалежно від кваліфікації чи професійного стажу зобов'язані постійно оновлювати та вдосконалювати свої знання, застосовуючи для цього різні види післядипломної освіти (за безумовної підтримки керівництва).

Формальна освіта – це освіта, яка здобувається відповідно до освітніх ліцензованих програм закладів післядипломної освіти і передбачає досягнення здобувачами наперед визначених результатів навчання. Вона розширює й доповнює знання, які отримав фахівець, здобуваючи вищу освіту.

Існують такі форми формальної освіти: очна, дистанційна та очно-дистанційна, вона здобувається в закладах післядипломної освіти з відповідного фаху. Діяльність цих закладів регулюється державою та потребує відповідної ліцензії.

Недоліком формальної освіти є її усталеність, тобто здобувачі не мають вибору форми, методу, тематики та часу навчання.

Неформальна освіта здобувається найчастіше за навчальними програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій. Вона є гнучкою, дає можливість отримати саме ті знання чи навички, які потрібні конкретному фахівцю в певний час.

Існують такі форми неформальної освіти: очна та дистанційна, її надають недержавні установи, приватні особи – надавачі освітніх послуг, електронні освітні платформи. Діяльність з неформальної освіти не регулюється державою та не потребує відповідної ліцензії.

Недоліками неформальної освіти, по-перше, є те, що лікарі часто не мають інформації щодо тренінгів, вебінарів тощо, а по-друге, що її результати не завжди враховуються при атестації на відміну від результатів формальної освіти.

Інформальна освіта (самоосвіта) передбачає самостійне здобуття людиною певних знань та (або) навичок, під час повсякденної, професійної, громадської або іншої діяльності, спілкування з родиною чи дозвілля. Вона не завжди цілеспрямована та структурована, не фіксується документально, проте сприяє розширенню професійних знань та вмінь та є однією з ключових компетентностей особистості.

Формами інформальної освіти є лекції, відеоуроки, медіа-консультації, спілкування в сім'ї, з колегами, читання фахових журналів, перегляд телебачення, відео, бесіди. Самоосвітою людина може займатися в будь-якому місці та будь-який час незалежно від інституцій.

Недоліком інформальної освіти є те, що її результати не враховуються при атестуванні.

Різні види освіти мають переваги й недоліки, вони повинні застосовуватися в поєднанні для всебічного та якісного підвищення професійного рівня.

Отже, беручи до уваги специфіку медичної освіти, яка обумовлена тісним взаємозв'язком із системою охорони здоров'я, вимогами до навчання, підготовки на післядипломному рівні, освітніх ресурсів, оцінки клінічної компетентності, створення сучасної ефективної системи безперервного навчання лікарів та забезпечення якості медичної освіти з урахуванням міжнародних рекомендацій за консультативної підтримки ВФМО і залученні експертів ВООЗ є надто необхідним, для поліпшення охорони здоров'я громадян України. Це сприятиме досягненню цілей щодо встановлення підвищених стандартів задля конкурентоспроможності національної системи медичної освіти.

Література:

1. Белікова І. В., Ісламзаде І. Ф. Формування професійних компетенцій магістрів медицини в аспекті розвитку системи громадського здоров'я в Україні / І.В. Белікова, І.Ф. Ісламзаде, А.В. Костріков, Н.О. Ляхова, М.В. Хорош. *Матеріали навчально-наукової конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми сучасної вищої медичної освіти в Україні»* (21 березня 2019 року). Полтава, 2019. С. 12-13.

2. Ждан В. М. Впровадження дистанційної освіти на кафедрі сімейної медицини і терапії / В. М. Ждан, М. Ю. Бабаніна, М. В. Ткаченко. *Медична освіта*. 2017. № 1. С. 19–22.

3. Закон України «Про світу» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n882>
4. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
5. Міжнародні стандарти ВФМО щодо поліпшення якості в медичному освіті (Європейська специфікація). URL : https://www.researchgate.net/publication/259670980_mezdunarodne_standartyvfmo_ulucseniukacestva_v_medicinskom_obrazovanii_evropejskaa_specifikaci
6. Наказ МОЗ України «Деякі питання безперервного професійного розвитку лікарів». URL : <https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-22022019--446-dejaki-pitannja-bezperernogo-profesijnogo-rozvitku-likariv>
7. Освіта протягом життя: світовий досвід і українська практика. Аналітична записка: Національний інститут стратегічних досліджень URL : <http://www.niss.gov.ua/articles/252/>
8. Романова А. П., Голованова І. А., Ляхова Н. О., Белікова І. В., Хорош М. В Веб-семінари як оперативний та економічно доцільний засіб дистанційного навчання в післядипломній освіті лікарів. *Матеріали навчально-наукової конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми сучасної вищої медичної освіти в Україні»* (21 березня 2019 року). Полтава, 2019. С. 184-186
9. Стратегія розвитку медичної освіти в Україні (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 лютого 2019 р. № 95-р). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/95-2019-%D1%80>)
10. Шатун В. Т. Концепція навчання впродовж життя як визначальний елемент стратегії європейського союзу щодо формування конкурентоспроможного суспільства. *Наукові праці. Державне управління*, 2016. Вип. 269. Т. 281. С. 118-122
11. Ющук Н. Д., Мартынов Ю. В. Непрерывное обучение врачей – требование современной практики здравоохранения. *Медицинское образование и профессиональное развитие*, 2013. №1 (11). С 16-25.
12. World Federation for Medical Education. Postgraduate Medical Education WFME Global Standards for Quality Improvement. Copenhagen, 2003. 30 p.
13. WHO/WFME Guidelines for Accreditation for Basic Medical Education. Geneva/Copenhagen, 2005. 14 p.